

GSEKB Rapor Özeti 2017

Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonu İçin Kent Bahçeleri ¹

Kitap Tanıtımı: Simay Özlü Diniz²

Öz

Bu çalışma Avrupa Birliği'nin Erasmus+ programı tarafından ortak olarak fonlandırılmıştır. On iki yazarlı proje raporu kitabının editörleri Meike Rombach (TUM), Vivienne Whitaker (SF&G) ve Iacopo Benedetti (OnP)'dir. Araştırmada Almanya, İspanya, Avusturya, İsveç ve İngiltere olmak üzere beş Avrupa ülkesindeki kültürlerarası kent bahçelerindeki göçmen topluluklar, bu bahçelerdeki sosyal katılım ve eğitim olanakları ile bunların göçmenler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Anket ve mülakat çalışmalarıyla nitel ve nicel yöntemlerin birleştiği karma bir metod uygulanmıştır. Bu kitap eleştirisinde, çalışma özetlendikten sonra niteliği ile Türkiye'ye uygulanabilirliği kısaca tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Sosyal Entegrasyon, Kent Bahçeleri, Avrupa, Karma Metot

¹ Makale Geliş Tarihi: 18.03.2022 Makale Kabul Tarihi: 29.03.2022

² Doktora Öğrencisi, Başkent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Ankara, simayozlu@yahoo.com
ORCID NO: 0000-0002-2856-353X

UGAIN Summary Report 2017

Urban Gardens for the Social INtegration of Migrants

Abstract

This work has been co-funded by the Erasmus+ program of the European Union. The twelve-authored project report book is edited by Meike Rombach (TUM), Vivienne Whitaker (SF&G), and Iacopo Benedetti (OnP). In the study, immigrant communities, their social participation and education opportunities in intercultural urban gardens in five European countries (Germany, Spain, Austria, Sweden, England) and the effect of those gardens on immigrants were examined. A mixed research approach was applied, combining qualitative and quantitative methods where both survey and interview techniques were used. This book review, where the study is summarized, will continue with the assessment of the project and its applicability to Turkey.

Keywords: Migrant, Social Integration, Urban Gardening, Europe, Mixed Method

Giriş

Kent bahçeleri genel olarak mahalle bostanları, özel hasat bahçeleri ve kültürlerarası bahçeler olarak üçe ayrılmaktadır. İlk çıkış noktası New York olan mahalle bostanları (Chitnov, 2006; akt. Rombach vd. 2017), gönüllü sistemiyle kolektif olarak işletilmekte ve halka açık olarak kurallara dayalı biçimde yürütülmektedir (Rosol, 2006; akt. Rombach vd. 2017). Üyelik kısıtlaması yoktur, ortak çaba sonucunda meyve, sebze ve çeşitli otlar yetiştirilmektedir (Hirsch vd., 2016; akt. Rombach vd. 2017). Bu çalışma gıda güvenliği (Baker, 2004; akt. Rombach vd. 2017) açısından önemli olduğu kadar bağımlılar, dezavantajlılar (engelliler) ve göçmenler (Augustina & Berlin, 2012; Shan & Walter, 2014; Chan vd., 2015; Christensen, 2017; akt. Rombach vd. 2017) gibi toplumun her tabakasından katılımcıya açıktır (Draper & Freedman, 2010; Corcoran & Kettle, 2015; akt. Rombach vd. 2017). Özel hasat bahçeleri organik üreticiler ve tüketicilerin anlaşması üzerine kurulmuştur ve şehre yakın bir alanda bedel karşılığı ekim yapılması usulüne dayanan bir işletme türüdür (Hirsch, 2016; akt. Rombach vd. 2017). Herkesin üretim alanı sınırlandırılmış ve ayrılmıştır. Kültürlerarası bahçeler ise yerel halkı göçmenler ve sığınmacılarla bir araya getirir (Müller, 2007; akt. Rombach vd. 2017). Çeşitlilik esasına dayanan bu bahçelere katılımı bilgi, tohum, ürün ve tarif değiş tokuşu yapılıdır. Buralarda ayrıca gölgelik, ortak alan, sera, oyun parkı ve şömine gibi aktivite alanları inşa edilir (Moulin-Doos, 2014; akt. Rombach vd. 2017). Bu mekanlarda kutlama ve toplanma benzeri etkinlikler gerçekleştirilir. Canlı ve renkli bu alanlarda keskin sınırlar, çitler yoktur. Herkesin çalışma alanı (yatağı) dışarıdan anlaşılacak renkli taşlarla ayrılmıştır. Bu bahçeler dışarıdan herkese açıktır. Buralarda ayrıca dil, kültür, eğlence ve bilgisayar eğitimi kursları da verilmektedir (Müller, 2007; akt. Rombach vd. 2017).

Bu bahçelerin ortak yönü kent ekolojisini ve planlamasını olumlu yönde etkilemeleri (Flachs, 2010; Hale vd., 2011; akt. Rombach vd. 2017) ve beslenme, gıda güvenliği (Baker, 2004; akt. Rombach vd. 2017), komşuluk yapısı (Amstrong, 2000; akt. Rombach vd. 2017), yerel bilgi transferi (Bendt vd., 2013; akt. Rombach vd. 2017) veya kültürlerarası değişim (Harris vd., 2014; Hartwig & Manson, 2016; akt. Rombach vd. 2017) gibi etkinliklere fayda sağlamalarıdır. Kent bahçeleriyle ilgili çalışmaların çoğu Avusturya ve Kanada'da yapılmaktadır. Bu sebeple bahçelerin sosyal entegrasyona sağlayacağı faydaları belirtmek için Almanya, İspanya, Avusturya, İsveç ve İngiltere'deki bahçecilik etkinlikleri GSEKB çalışmasında incelenmiştir.

Bu projenin amaçları kent bahçelerinin göçmenlerin toplanma ve sosyal entegrasyonu ile rehberliğini sağlama, bilgi ve deneyimin paylaşılması, göçmenler ile yerel halk arasında bir etkileşim, kültürel anlayış ve kabul alanı yaratmak, göçmenleri güçlendirmek, onlara beceri kazandırarak potansiyel işgücü yaratmak ve sosyal hizmetlerden faydalanmalarını sağlamaktır. Ayrıca daha sonra masaüstü ve mobil cihazlarla uyumlu çevrim içi eğitimlerle vaka analizi ile eğitim modülleri hazırlanarak bir kent bahçesini sosyal kaynaşma amaçlı toplanma

noktasına çevirmek için bir el kitapçığı hazırlanması hedeflenmektedir. Proje ortakları arasında Alman (Technical University of Munich, Anstiftung), İspanyol (Erasmus, Association Cantabria Acoge), Avusturyalı (Gartenpolylog), İsveçli (Folkuniversitetet Stiftelsen Vid Lunds Universitetet) ve İngiliz (Social Farms & Gardens) yer almaktadır.

Almanya, İspanya, Avusturya, İsveç ve İngiltere Kent Bahçelerinde Güncel Durum

Almanya'da 201'i kültürlerarası olmak üzere toplam 657 kültürlerarası bahçe yer almaktadır. Anstiftung şemsiye organizasyonun çatısı altında toplanan bu bahçeler, bu oluşumdan danışmanlık, değiş tokuş ve atölye eğitimleri sağlamaktadırlar (Baier & Müller, 2017; Anstiftung, 2018; akt. Rombach vd. 2017). Almanya'da kültürlerarası bahçeler 1990 yılında bir göçmen merkezi olan Göttingen'de ortaya çıkmıştır. 1995 yılında savaştan kaçıp Balkan bölgesinden gelen sığınmacılar ülkelerinde ekip biçtikleri için bu etkinliği özlemekteydiler (Müller, 2007; Moulin-Dous, 2014; akt. Rombach vd. 2017). Özellikle kadınlar ve çocuklar için zor olan bu komün konaklaması sırasında kadınlar ve Etiyopyalı bir tarım mühendisi bitki yetiştirmeye başlamış ve "Uluslararası Göttingen Bahçeleri" hayata geçirilmiştir. Göttingen'de başlayan bu hareket başarılı olup medyada ilgi görünce bütün ülkeye ve oradan da Avrupa'ya yayılmış (Moulin-Dous, 2014; Tappert vd., 2018; akt. Rombach vd. 2017). Sığınmacı olarak gelen kişiler bu bahçelerin çarpanı olarak Alman toplumuna başarıyla entegre olmuş. Alman toplumunda kültürlerarası bahçelerin daha yeşil kentlerin oluşumuna destek olması, kentlerde doğa deneyimi sağlaması, yerel topluluklarda buluşma noktası olarak hizmet vermesi nedeniyle atıl ve çöp alanları bahçelere çevrilmektedir. Hayatı zenginleştirerek çocuklar ve yetişkinler için bir öğrenme alanı sunar. Kültürel değiş tokuş ve marjinal olanlara sosyal uyum ortamı yarattığı için önem taşımaktadır.

İspanya'da endüstrileşme geç başladığından dolayı kent bahçeciliği ve tarımı da diğer Avrupa ülkelerinden daha geç gelişmiştir. Ancak 1970'lerde büyük şehirler kırsal alandan çok hızlı göç alınca bütün fakir bölgelerde kentsel tarım yapılmaya başlanmıştır. Başta yasal olmayan bu bahçeler yasal hale gelince ülke çapında hızla yayılmış ve bugün İspanya'da 300'den fazla ilçede 150 hektara yakın alanda 15.000'i aşkın kent bahçesi bulunmaktadır. Ancak diğer Avrupa ülkelerine görece olarak kişi başına düşen arazi miktarı düşüktür. Bugün İspanya'da bahçeler okullarda, toplumda, iş yerlerinde, terapötik ve eğlence anlamında kamu ve özel sektör tarafından desteklenmektedir.

Avusturya'da 2018 yılında Gartenpolylog internet sitesinde 138'i eğitim ve araştırma amaçlı olmak üzere toplam 166 bahçecilik projesi olduğunu duyurmuş. Avusturya'ya özgü olan ve Schrebergarten olarak adlandırılan bahçelerden bugün 39,234 adet bulunmaktadır (Kleingartner, 2018; akt. Foetsch & Stanzel, 2017). Avusturya'da ilk kent bahçelerinin oluşumu 1973 yılında New York'ta Liz Christy'nin bahçe projesiyle bağlantılıdır. 21. yy'da yaygın hale gelmiş ve 2007'de Gartenpolylog'un kurulmasıyla genişlemiştir. Bugün 200 civarında topluluk bahçesi sosyal

bağlantı, doğaya dönüş, kendine yeterlilik, kültürlerarası boyut ve politik sebeplerle etkinlik göstermektedir. Bu bahçelere katılım için uzun bekleme listeleri olması bu projelere duyulan yoğun ilgiyi göstermektedir. Eğitim, kültürel paylaşım, araştırma, eğlence, yerel yemek üretimi ve ekoloji bakımından önem taşımaktadır.

İsveç'te ilk hareketler Linnea Wettermark'ın çabalarıyla başlamıştır. 20.yy'da sosyal bir proje olarak başlayan bahçecilik hareketi bugün market, müzik, kültürel etkinlikler gibi aktivitelere yer vermektedir. Bu hareketler özellikle Gothenburg'da gelişmiştir.

İngiltere'de kent bahçeleri okul bahçeleri, tahsisli bahçeler, çatı katı bahçeleri ve yerel halk tarafından işletilen kamu alanları olarak sıralanabilir. 1998'de 250 adet olan Sosyal Çiftlik ve Bahçeler'in topluluk bahçeleri bugün 1,000'e yaklaşmıştır. Kent bahçelerinin toplam sayısı ise 5,000'i aşkındır ve tahsisli alanlar da 330,000 kadardır. Bu bahçeler eğitim, sağlık ve sosyal etkinlik merkezi olarak kullanılmaktadır. Arkeolojik araştırmalara göre Orta Çağa kadar dayanan kent bahçeciliği İngiltere'de 17. yy.'da gelişmiştir. 18. yy.'da kırsal fakirlikle mücadele için kullanılmış ve 19. yy.'da ticaretle uğraşanların rahatladığı bir yer olarak kent peyzajının bir parçası haline gelmiştir (Sheffield, Nottingham, Birmingham). Bu bahçeler özellikle 1. ve 2. Dünya Savaşları sırasında önemli bir gıda kaynağı olarak kullanılmıştır. 1960'larda başlayan kent çiftliği hareketi 1970'lerde hız kazanmış çocuk, gençlik ve emeklilere yönelik etkinlikleri olmuştur. Çiftlik bahçeleri Hollanda'da başlayan çocuk çiftlik hareketinden etkilenmiştir. Yerel halk için terapötik, sağlık etkisi yaratan ve gönüllü esasına dayanan açık alan bahçelerinin yerel halk için çok faydalı olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik ve sağlıklı gıdaya erişim sağladığı, farklı kültür ile jenerasyonu bir araya getirdiği için önem taşımaktadır.

Özetle, kültürlerarası kent bahçeleri yeni bir olgu değildir ve sosyal olarak zaman içerisinde gelişmiştir. Kent bahçelerinin gelişimi savaşlar, endüstrileşme ve göçlerle birlikte meydana gelmiştir. Topluluk ve yemek üretimi üzerine yoğunlaşmıştır. Öğrenmeyi ve değiş tokuşu kolaylaştırmaktadır. Her kültür ve sosyal tabakadan insana açıktır.

Materyaller ve Metot

Bu projede nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma metottan faydalanılmıştır. Derinlemesine mülakat ve anket çalışmaları verileri ayrı ayrı toplanmış, analiz edilmiş ve sonrasında sonuçlar bir araya getirilmiştir (Teddlie & Tashakkori, 2006; akt. Rombach vd. 2017). Bu yöntem her iki araştırma yaklaşımının güçlü yönlerini almaktadır (Creswell, 2014; akt. Rombach vd. 2017). Böylelikle sığınmacı ve göçmenlerin sosyal entegrasyonu gibi hassas bir konuda yeterli derinliği sağladığı gibi ülkeler arası kıyas yapmaya da olanak verir. Anket 47 kapalı ve düzenlenmiş sorudan oluşmakta ve sırasıyla beş ana bölüme ayrılmaktadır: kent bahçesi

projeleri, göçmenler ve kent bahçesi projeleri, kent bahçesinde öğrenme ve eğitim, göçmenler için öğrenme ve eğitim, etkinlik ve tekliflerin değerlendirilmesi. Çevrimiçi yapılan anketler sonrasında SPSS programında analiz edilmiştir. Derinlemesine mülakatlar ise ortalama 45-120 dakika sürmüş ve katılımcının bakış açısı ile deneyimlerini anlamaya yöneliktir. Kültürel çerçeveleri ve sosyal gerçeklikleri tanımlamaya yardımcı olur (Bitsch & Yakura, 2007; akt. Rombach vd. 2017). Mülakat rehberi ile yönlendirilen görüşmeler katılımcının tercihi doğrultusunda yüz yüze, telefonda veya görüntülü telefon görüşmesiyle yapılmış ve gizlilik onamıyla birlikte kayıt altına alınarak deşifre edildikten sonra içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Katılımcılar arasında kent bahçelerinde gönüllü olarak yöneticilik yapan veya göçmen ile sığınmacıların sosyal katılımı üzerine danışmanlık yapanlar da vardır.

Çalışmaya Dahil Edilen Kent Bahçeleri Projelerinin Tanımı

Bu bölümde GSEKB Projesine dahil olan beş ülkede yer alan kent bahçelerinin boyutu, üyeleri ve özellikleri derinlemesine mülakatta toplanan veriler ışığında oluşturulmuştur. Özetlemek gerekirse, kültürlerarası kent bahçeleri farklı boyut ile formlarda meydana gelmektedir ve gönüllüler ile yerel topluluklar tarafından desteklenmektedir. Ayrıca güvenli ortamlar ve çok kültürlü topluluklar oluşturdukları gibi dil ve kültür etkileşimi ile gelişimini sağlarlar.

Almanya'nın iki tanesi güneyinde olmak üzere doğusunda ve batısında toplam dört anonim bahçe ile görüşülmüş ve bilgi toplanmıştır. Sırasıyla kültürlerarası bahçelere 7 milletten 12 kişi, 8 milletten 40 kişi, 20 milletten 20 kişi ve 400 göçmen katılım sağlamaktadır. Buralar kendi ülkesinde tarımla uğraşan göçmenler için uğraşlarına devam etme ve yerli halkla bağ kurma için önemli bir alan teşkil etmektedir. Ayrıca bu bahçeler anaokulu, çevre sivil toplum örgütü, kilise ile fiziksel veya zihinsel zorluk yaşayanlarla iş birliği içerisindedirler. Ancak dini veya siyasi görüşlere yer vermezler.

İspanya'da ise Santander ve Camargo bölgelerinde yer alan iki bahçe çalışmaya dahil edilmiştir. 2010 yılında endüstriyelleşen kentlerde bahçeciliği artıma amacıyla kurulmuş bu oluşumlar bugün göçmenlerin katılımına açıktır ve eğitimler vermektedir. Ömür boyu üye olan katılımcılar bu bahçelere aileleriyle birlikte katılabilmektedirler.

Avusturya'da ise Gartenpolylog'un internet sitesinde yer alan beş kültürlerarası kent bahçesi incelenmiştir. Bunlar yerel hükümet, kurumlar ve özel sermaye tarafından desteklenmektedir. Avusturya'daki kent bahçelerinde göçmenlerin sosyal entegrasyonu yerel hükümet ile eğitim kurumları tarafından desteklenmektedir. Bazı bahçelerde göçmenler bahçecilik işinden para bile kazanmaktadır. Buralarda yerel halk ve göçmenler bir araya

gelmektedirler. Göçmen katılımı yoğundur ve bu bahçeler kültürlerarası diyalog ile farklılık, biyoçeşitlilik esası üzerine kurulmuştur. Özellikle yukarı Avusturya'da bir bahçe, kültürel olarak çeşitli mahallelerdeki çatışmaları çözmek ve topluluğu güçlendirmek amacıyla kurulmuştur. Avusturya'daki bahçelerde göçmenlerin çoğunluğunu Suriye, Irak, İran, Afganistan, Almanya, Türkiye, Romanya, Cezayir, Slovakya ve Senegal vatandaşları oluşturmaktadır. Bu bahçelerdeki projeler katılımcıları güçlendirme imkânı sunarken altıda bir oranında göçmenin özgeçmişine katkıda bulunarak iş bulmasına fırsat sağlamıştır.

İsveç'te üç kent bahçesi projesi araştırılmıştır. İsveçlilerin ve göçmenlerin katıldığı bahçeler bir sosyalleşme noktası olarak, bahçeciliği öğrenme ve sağlık amacıyla kullanılmaktadır. Göçmenler burada dil ile kültürü öğrenmekte ve isterlerse bahçede çalışabilmektedirler. Ayrıca bir bahçe engellilerin rahatlıkla kullanabileceği şekilde yükseltilerek tasarlanmıştır. Bu bahçelerdeki ürünler yemek satışında kullanılmakta ve kültürel akşamlar, hasat festivalleri, yılbaşı (Christmas) pazarları gibi sosyal etkinlikler de düzenlenmektedir. Oluşum belediye, okul ve kar gütmeyen kuruluşlar tarafından desteklenmektedir. Bazı bahçeler rehabilitasyon alanı olarak kullanılmakta, zanaat etkinlikleri ve eğitim amacıyla da ziyaret edilmektedir. Kültürlerarası bir ortamda yemek yapımı etkinlikleri de gerçekleştirilmektedir. Göçmenler çoğunlukla Balkanlar, Çin ve Arap ülkelerinden gelmektedir. Farklı kültürler arasında tohum değişimi de yapılmaktadır. Ayrıca organik çiftçilik ile hayvancılık yapan bahçeler de vardır.

İngiltere'de sekiz kent bahçesi projesi incelenmiştir. Ekim, sağlıklı beslenme, yemek pişirme gibi etkinlikler yapılmaktadır. Çocuklar ve göçmenler için terapötik amaçlı kullanılmaktadır. Kadın göçmen gruplar ile onların çocuklarına yer verilmekte ve haftalık buluşmalar ayarlanmaktadır. Burada yemek etkinlikleri sırasında dil öğrenimi ve yazma çalışmaları yapılmaktadır. Bahçecilik sonrası evine saksı ve kompost götürülenler gözlenmektedir. Ayrıca ayrımcılığa uğrayan kesimlere yönelik çalışmalar uygulanmaktadır. Bu etkinlikler sosyalleşme ve duygusal destek sağlama amacıyla önemlidir. Önceleri bahçe etkinliklerine önyargı ve olumsuz duygularla yaklaşan göçmenlerin zaman içerisinde buna alıştıkları gözlenmiştir. Bazı bahçelerde özel olarak göçmenlere yönelik terapötik bahçecilik etkinlikleri uygulanmaktadır. Müslüman bir hayır kurumuyla anlaşılan bir bahçede ortak etkinlikler düzenlenmektedir. Tohum değişimi, seramik yapımı, yemek pişirme gibi etkinlikler sırasında sosyalleşme, arkadaş edinme ve dillerini geliştirme fırsatı bulan göçmenler topluma uyum sağlamakta kolaylık yaşamaktadırlar. İngiltere'de Mısır, Sudan, Kürdistan, Irak ve İran gibi göçmen toplulukları bahçe etkinliklerine katılmaktadır.

Göçmenlerin Kent Bahçelerine Sosyal Katılımı

Avrupa'da göçmenlerin topluma tam katılımı önünde çeşitli engeller yer almaktadır. Cinsiyet, ırk, etnik

köken, din, cinsel yönelim, engelliliğe karşı çeşitli etiketleme, damgalama, klişe ve ön yargılar bulunmaktadır. UNESCO'nun tanımına göre sosyal katılım kişi veya grupların topluma katılması için koşulların geliştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Özet olarak, araştırma sonuçları bahçeciliğin önünde yasal engeller ile arazi ve kaynak bulma gibi sorunlar olduğunu göstermiştir. Bazı kültürlerarası kent bahçelerinde ırkçılık ve travma gibi sıkıntılarla karşılaşmıştır. Bahçecilik etkinliğinin göçmenler üzerinde terapi etkisi yarattığı gözlenmiştir. Ayrıca, birlikte yemek yeme etkinliğinin bir topluluk algısı oluşturduğu ortaya konmuştur.

Almanya'ya gelen göçmenler Orta Doğu ülkeleri, Rusya, Afrika, Asya ve bazı Avrupa ülkelerini kapsamaktadır. Çoğunluğunun Almancası zayıftır ve gelişim için sosyal etkileşimde bulunmaları gerekmektedir. Göçmenler için güvenlik duygusu, sosyal iletişim, ortak deneyim ve ihtiyaçların karşılanması sosyal katılım için önem teşkil etmektedir. Ayrıca politik ve dini görüşlere saygı da değer taşımaktadır. 23 kültürlerarası bahçe anketinin sonuçlarına göre bahçelerde sosyal uyumun önündeki engeller bahçelere serbest katılımın olmaması, sosyal çalışmacılara az ücret verilmesi, toplum tarafından bahçelere karşı ırkçılık gösterilmesi, bahçe içindeki kültürel ve dini çatışmalar ile genç gönüllülerin desteğinin yetersizliği olarak sıralanabilir.

İspanya'daki bahçelerde 2017'de ülkeye yeni gelenler için sosyal, mesleki ve yasal destekler verilmeye başlanmış. Sosyal katılım ve hayat koşullarının iyileştirilmesi için faydalı olan bu destekler kapsamında vatandaşlık alma, belgeleme işleri, iş arama ve teknik olmayan beceri kazandırma gibi eğitimler vermektedir. Aile ve bireylere sosyal destek de sağlanmaktadır. Ayrıca göçmenler bahçecilikle ilgili donanım kazanmakta ve öz güvenleri artmaktadır. Bu bahçelere Paraguay, Ukrayna, Peru ve Şili'den katılımcılar bulunmaktadır. Etkinliklerde gönüllüler ile mentörlere büyük rol düşmektedir ve yetkililerle sürekli iletişim halinde olmaları gerekmektedir. Çalışmanın önündeki engeller özellikle engelli, yaşlı ve sosyal olarak savunmasız kişilere yönelik eksiklerin olması, kent bahçesi olarak kullanılabilir alanların azlığı, sosyal çalışma teknisyenlerinin iş yoğunluğu, projelerin kaynaklara sahip olan kamu veya özel sektör tarafından yönetilmemesi, finansal eksiklikler ve bu projelere karşı sosyal duyarlılık olmaması olarak sıralanabilir.

Avusturya'ya gelen göçmenler Romanya, Almanya, Bulgaristan, Afganistan, Suriye ve İran ağırlıklıdır. Bu göçmenler mevsimlik tarım ve hizmet sektöründe park, bahçe veya mezarlık bakımı gibi işlerde çok düşük ücretlere çalışmaktadırlar. Ülkedeki 166 kent bahçesinin 37'si kendini kültürlerarası olarak nitelendirmektedir. Burada göçmenler yukarıda sıralananlara ilaveten Cezayir, Çeçenistan, Çin, Finlandiya, Irak, Senegal, Slovakya ve İsviçre'den oluşmaktadır. Bu bahçelerden gelen altı adet anket ve beş adet derinlemesine görüşme sonucuna göre bahçeci grupları 15 ila 70 kişi arasında değişmektedir, %12-45 arası Avusturya dışında doğmuştur ve bağımsız gruplardan oluşmaktadır. Bahçeler kültürlerarası bir karşılaşma ile diyalog yaratmayı sağlamaktadır ve

göçmenler burada Avusturya kültürü, doğası ve adetlerini öğrenmektedirler. Ortak ilgi alanı ve sorumluluk almak bağ kurarak sosyal entegrasyonu sağlamada faydalıdır. Katılımcılar görüşmelerde sosyal katılımın tek taraflı olmadığını altını çizmişlerdir. Bahçelerde katılımcılar birbirlerinin beceri ile niteliklerinden faydalanmakta ve farklı dini, kültürel geçmişten gelen yabancılarla tanışarak önyargılardan kurtulmaktadır. Bu bahçelerde çoğunlukla yeme içme etkinliklerine de yer verilmekte ve katılımcıların geleneksel yemekleri tatma fırsatı olmaktadır. Ancak kaynaşma için önemli olan katılımın sürekli olmasıdır. Ayrıca daha çok kişiye ulaşmak için bayram kutlamaları gibi etkinliklere yer verilmektedir. Sosyal kaynaşmanın derecesi ise yöneticilere bağlıdır. Sosyal katılımın önündeki en büyük engel ön yargı ve ırkçılıktır. İlginç bir sonuç olarak, dilin kaynaşma için çok önemli olmadığı ortaya konmuştur.

İsveç kültürlerarası bahçelerinde yapılan mülakatlar sonucunda eğer mümkünse eğitimlerin olmasının büyük fayda sağlayacağı görülmektedir. Sosyal katılım ve iş birliğine açık olan bahçecilik etkinliğinin sıkıntıları finansal güçlükler, gönüllü eksikliği ve yer bulmadaki zorluklardır. Özellikle dil becerilerini geliştirmek için çok uygun bir alandır. Katılımcılar en çok dil kurslarına talep olduğunu ve kendilerini burada güvende hissettiklerini vurgulamışlardır. Göçmenler en çok Suriye, Afganistan, Irak ve Somali'den gelmektedirler. Katılımcılar bahçeciliğin yeşil bir çevreye katkıda bulunma ve güvenli gıdaya erişim açısından olumlu etkilerinden bahsetmişlerdir. Sağlıklı bir aktivite ile sosyalleşme, alana uyum ve toplumla kaynaşma sağlanmaktadır. Bahçe etkinlikleri mahallede yaşayanlar ile yoldan geçenler tarafından görülmekte ve ilgi çekmektedir. Şehir için faydalı olan bu etkinliğe çocuklar da katılmakta ve bahçeciliği öğrenmektedirler. Katılımcılar kendi kültürleri, bahçe deneyimleri ve yemek pişirme üzerine paylaşım yapmaktadırlar. Göçmenlere ülkelerini hatırlatarak bir refah ortamı yaratmaktadır. Bahçeler ortak ilgi alanı sayesinde kaynaştırıcı bir ortam oluşturmaktadır. Sokakta yer alan bu ortak paylaşım ortamı çocuklar, ebeveynleri ve yaşlılar için bir etkinlik merkezi ve sosyal katılım alanı olarak kullanılmaktadır. Kent bahçeciliğinin önündeki en önemli engeller operasyon ve yönetim sorunları, bilgi eksikliği ve kentlerde arazi bulma sıkıntılarıdır. Bahçe sabotajı ve su bulma sorunları da vardır. Üstelik, yetkililer tarafından ekonomik getirisi yüksek olan etkinliklere öncelik verilmektedir. Oysa parklar gibi kent bahçeleri de yeşil kent yaratma ve bireylerin refahı açısından önemlidir ve bu konuda rol modellere ihtiyaç vardır. Kent bahçeleri belediyeler tarafından düzenlenmelidir.

İngiltere'de 2016 yılı itibarıyla 39,389 sığınmacı bulunmakta ve bunların %57'si Glasgow, Manchester, Bolton, Rochdale gibi ülkenin en fakir bölgelerinde ikamet etmektedir. Bu göçmenler yeni hayatlarına alışmada büyük güçlükler yaşamaktadırlar. Ekonomik, kültürel, dil, izolasyon sonucu zihinsel ve fizyolojik travmalar geçirmektedirler. Bürokratik, katı kurallar ve sevimsiz barınaklar bu durumu daha da zorlaştırmaktadır. Üstelik bu sığınmacılara karşı nefret saldırıları, suçları da artmaktadır. BM'in raporuna göre o yıllarda 65 milyon kişi

ülkelerinden zorla yerinden edilmiştir ve bu rakam 2. Dünya Savaşı yıllarındakinden aşkındır. Kültürlerarası kent bahçeleri bu göçmenlere destek sağlamak amacıyla işletilmektedir. Yapılan araştırma İngiltere'deki kent bahçeleri kuruluşlarının göçmenlere yönelik çalışmak istediğini ancak ekonomik yetersizlikler, zamansızlık ve eğitim eksikliğinin zorluk yarattığını ortaya koymuştur. Göçmen grupları arasında başta Suriye olmak üzere İran, Pakistan, Irak, Afganistan ve Bangladeş gibi ülkeler vardır. Bu kent bahçelerinde stres, depresyon, kaygı ve sosyal izolasyonla başa çıkma, yemek yetiştirme, dil kursları, hikâye anlatımı, vatandaşlık bilgisi, bahçecilik terapisi, inşaat, arıcılık, yemek pişirme, fiziksel aktivite, çocuk oyunları, hayvan atölyeleri, bahçecilik teknikleri eğitimleri verilmektedir. Ayrıca sosyal kutlama etkinlikleri, refah etkinlikleri, bitki ekim ve paylaşım etkinlikleri yapılmaktadır. Bahçeciliğin önündeki en büyük engel dil bariyeri, personel ve gönüllü eksikliği, gruplar arasında çatışma, ekonomik güçlükler, uzman eğitimi yetersizliği, faydalarının fark edilmemesi, sığınmacılar için bilinmezlik korkusu, kamu stratejisinin katılığı olarak sıralanabilir. Ayrıca göçmenlerin güçlendirilmesi için en etkili kursların dil, bürokrasi işleri, iş eğitimi ve teknik olmayan beceri kursları olduğu ortaya konmuştur.

Kent Bahçelerinde Rehberlik ve Eğitim

Kent bahçelerinde yürütülen eğitimlerde topluluk ile kaynaşma, arkadaş edinme, gayri resmi öğrenme etkinlikleri (bahçecilik, yemek pişirme, tamir atölyeleri), çocuklar için alan, oyun ve eğitici etkinlikler yapıldığı gözlenmiştir. Ancak bu eğitim kaynaklarının varlığı hakkında yeterince farkındalık yoktur. Bahçecilik, gıda güvenliği ve taze gıdaya erişim konularına katkıda bulunmaktadır.

Almanya'da bahçeciliğe katılan göçmenler birbirleriyle olan etkileşim sonucunda becerilerini geliştirdiklerini ve dil gelişiminin gayri resmi sosyalleşme sürecinde meydana geldiğini iletmişlerdir. En çok bahçecilik, birlikte yemek yeme, sağlık ve el işleri etkinlikleri ile uğraştıkları gözlenmiştir. Bu bahçelerde yoğun olarak dil, kültür, teknik olmayan beceri ve kültür kursları verilmiştir. İspanya'da ise resmi ve gayri resmi olarak ekolojik ve organik tarım, sürdürülebilirlik kursları verilmektedir. Bu etkinliklerde dil, kültür, psikoloji, yasal, ekonomik, katılım, mesafe, aile/iş engelleri olduğu gözlenmiştir. Avusturya'da iş eğitimleri ve dil kursları verilmektedir. Gayri resmi şekilde bir öğrenme ortamı yaratılmakta ve kültürel farklara saygı gelişmektedir. Yerel halk ile iletişim güçlenmekte ve özellikle kadınlar için bir iş, dil öğrenme ve güven ortamı sağlanmaktadır. Burada göçmenler toplumun kültürel kurallarını öğrenmekte, arkadaş edinmekte, iş becerilerini geliştirmekte ve travmalarını atlatmaya çalışmaktadırlar. Dil göçmenler için en önemli unsurdur. İsveç'te resmi olarak bahçecilik kursları verilirken gayri resmi olarak ekim, yemek pişirme, bilgisayar eğitimleriyle kültürlerarası bir öğrenme ve güven ortamı oluşturulmaktadır. İngiltere'deki eğitimler katılımcıların güven edindiklerini, beceri ve sosyal bağ kazandıklarını, daha az dışlandıklarını ortaya koymuştur. Resmi eğitimlerin içinde bahçecilik, el işi, duygusal destek, dil becerileri gibi etkinlikler vardır. Gayri resmi olarak ise arkadaş edinme, fiziksel ve zihinsel sağlık, dil

becerileri, kaynaşma, güven gibi imkanlar oluşmaktadır. Göçmenler topluyla kaynaşma, arkadaş edinme ve dil becerilerini geliştirmenin en faydalı etkinlikler olduğunu iletmislerdir.

Kent Bahçeciliği, Sosyal Katılım ve Eğitim İlişkisi

Bu çalışma göstermiştir ki kent bahçeciliği sosyal katılımı bulunanlara sağladığı resmi ve gayri resmi eğitim olanakları ile toplumsal ve kentsel refaha katkı verir. Öncelikle, ekolojiktir; yeşillendirmeye, güvenli gıdaya ulaşımına katkı verir ve atıl alanların değerlendirilmesini sağlar. Üstelik, toplu bir etkinlik olduğundan iş birliği, dayanışma ve kültürlerarası sosyalleşme imkânı yaratır. Gayri resmi şekillerle daha açık fikirli bir toplum yaratmaya, eğitimlerle de yeni beceriler ve iş alanları sağlamaya olanak verir. Bunun yanı sıra, göçmen ve toplumdaki diğer marjinal, kırılmalı, dışlanmış gruplara güven, deneyim ve destek sağlar. Sosyal etkileşim, aktivizm sayesinde bireyler sosyalleşir ve topluyla kaynaşır. Farklı geçmiş ve alt yapıdan gelen bireyleri bir araya getirerek karşılıklı toleransı artırır. Farklı etnik grupların kaynaşmasına vesile olur. Eğlence, sağlık ve terapötik alanlarda etkileri vardır. Son olarak, ekolojik bahçeciliğin öğrenilmesinde etkilidir.

Eleştiriler ve Türkiye için Öneriler

Araştırma Avrupa'daki beş ülkeyi kapsamaması ve karşılaştırma bir çalışma olması bakımından önem taşımaktadır. Ancak veriler aynı sistematik içinde elde edilmediğinden ülkelerin kıyaslanması güçtür. Ayrıca anket verilerindeki katılım azlığı da bir dezavantajdır. Mülakat sayılarının da açıkça belirtilmesinde fayda vardır. Her ülkenin araştırması kendi içinde farklılık gösterdiğinden çalışmaların birleştirilmesi güçtür. Yine de bahçecilik ve göçmen entegrasyonu konusunda detaylı bir alan taraması ve detaylı bilgiler sunması açısından değerli bir rapordur. Her ülkenin tarihi, göçmen yapısı ve kültürü göz önünde alınarak kendine göre öncelikleri ve değerleri olduğunu ortaya koymaktadır. Buna rağmen, bütün ülkelerde bahçecilik çalışmalarının faydaları ve göçmenler üzerindeki olumlu etkileri açıkça ortaya konabilmiştir. Özellikle Almanya ile İngiltere'de çok köklü olan ve geçmişe dayanan bahçecilik hareketi 1990'larda Almanya'da göçmen gruplarına özel olarak kültürlerarası bahçe olarak kurulmuştur. Avrupa'ya gelen göçmen grupları arasında Orta Doğu'dan da katılımcılar olması Türkiye ile benzerlik göstermektedir. Çalışmanın bir dezavantajı anket ve mülakatların proje yöneticileri ve danışmanlarla yapılması ve göçmenlere ulaşamamasıdır. Ayrıca verilerin tüm göçmen gruplarını bir arada içermesi aralarında kıyaslama yapma olanağını ortadan kaldırmaktadır. Son olarak, çalışmanın 2017 tarihli olması güncel verilerle uyum sağlamasa da geçmişe yönelik bir açı geliştirmesi bakımından önemlidir.

Özetlemek gerekirse, bahçeciliğin avantajları çoktur. Bahçecilik ortak bir amaç için bir araya gelen farklı alt yapıdaki bireyleri birleştirerek siyasi, kültürel farklılıkları aza indirerek kaynaşmayı sağlar. Doğanın birey üzerindeki olumlu ve terapötik etkilerinden faydalanılır. Bir açık hava boş zaman etkinliği olarak kentlerin stresinden

uzaklaşmayı sağlar. Çevreci bir bilinç yaratması bakımından önemlidir. Bahçeciliğe çoğunlukla yemek yeme ve kutlama etkinlikleri eşlik eder. Özellikle göçmenler, gayri resmi öğrenme biçimleriyle sosyalleşerek gelişir ve dil öğrenirler. Buralarda çocuklar, yaşlılar ve kadınlar gibi dezavantajlı kesimler için de özel etkinlikler düzenlenir. Hatta atölyeler ve kurslar neticesinde beceri kazanarak iş dahi bulabilirler. Bütün bu açılardan ve özellikle zorunlu göçmenler göz önünde bulundurulduğunda bahçelerin bir güven ortamı içerisinde sosyalleşmeye imkân vermesi ruhsal sağlığı artırma ve topluma entegrasyon sağlama açısından faydalıdır. Bahçeciliğin dezavantajları arasında ise finansman güçlükleri, arazi bulmanın zorluğu ve gönüllü ile eğitmenlerin devamlılığının sağlanması sıralanabilir.

Bahçecilik Türkiye’de Avrupa’ya kıyasla çok daha yeni ve yaygın olmayan bir etkinlik türüdür. Kolektif kent bahçeleri İstanbul ve Ankara’da görülen yeni bir oluşum olarak ortaya çıkmaktadır. Daha çok çevrecilik, eğitim ve sosyalleşme amaçlarıyla kurulmuşlardır. Bu çalışmada incelenen göçmenlere yönelik kültürlerarası kent bahçeciliği etkinliği ülkemizde yeni bir girişim anlamına gelmektedir. Kentlerdeki atıl alanlar kullanılarak kenti yeşillendirme, çevreye katkı ve çevre bilinci yaratma konularında fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle göçmenlere yönelik etkinlikler savaştan kaçarak gelen sığınmacılar için rehabilitatif bir etkinlik, sosyalleşme ve kaynaşma ortamı yaratarak sosyal uyumu güçlendirecektir. Üstelik, toprak ile uğraşmanın terapötik bir etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu etkinlik alanlarında dil becerileri resmi kurslar ile gayri resmi etkinlik ortamları vesilesiyle gelişecek ve göçmenler sosyal izolasyondan kurtulacaklardır. İlaveten, buralarda verilecek yemek yeme etkinlikleri, yemek kursları ile el işi atölyeleri neticesinde ortaya çıkacak ürünler bir kooperatif biçiminde işletilerek satışa sunulabilir ve göçmenlere bir gelir kapısı sağlanabilir. Ürünler kent pazarlarında veya çevrimiçi olarak satışa çıkarılabilir. Evde yapılabilecek el işi etkinlikler de özellikle göçmen kadınlar için bir kazanç sağlayabilir.

Bunun yanı sıra, bahçeler göçmen çocuklar, yaşlılar ve engelliler için de bir sosyalleşme ve etkinlik alanı olarak kullanılabilir. Burada verilen kursların haricinde ortak sosyalleşme alanı gayri resmi bir öğrenme ve güven ortamı yaratarak travma yaşayan göçmenlerin refahına katkı sağlamaktadır. Mahallelinin katılımıyla bahçecilik ve yemek etkinlikleri, kutlamalar neticesinde çatışma yaşanan mahallelerde bir uzlaşma zemini yaratılabilir. Burada karşılaşılabilecek sorunlar ekonomik güçlükler, arsa bulma zorluğu, bahçelerde yaşanabilecek çatışmalar, yönetim sıkıntıları ve uzman ile eğitmen bulma güçlüğü olarak sıralanabilir. Mahallenin ve kentin yeşillendirilmesi, güvenli gıdaya erişim gibi etkinlikler mahalleye katkı sağlarken çatışmaları azaltabilir. Bahçe ve parkların mutluluk seviyesini artırdığı, ekolojiye katkı sağladığı, kent refahını yükselttiği ve yemek etkinliğinin sosyalleşme ve kültürlerarası farkları azaltma konusundaki faydaları düşünüldüğünde bahçeciliğin çeşitli kurslar, etkinlikler ve dayanışma mutfaklarıyla desteklendiğinde göçmen uyumuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Rombach, M., Whitaker, V., & Benedetti I. (2017). *UGAIN Summary Report: Urban Gardens for the Social Integration of Migrants*, Erasmus+ European Union.